

Висновки: Реалізація локальної когерентності дискурсу супроводжується когнітивними процесами, ретельне моделювання котрих дає змогу підвищити комунікативну компетентність автоматичних діалогових систем. Застосування алгоритму запам'ятовування суджень та їх ключових понять, а також алгоритму встановлення референційних зв'язків дає змогу чітко ідентифікувати предмет розмови, увійти у потрібну область знань й отримати доступ до даних на відповідному структурному рівні фреймової організації, зберігаючи при цьому глобальну і локальну зв'язність діалогу.

Перспективи подальших досліджень полягають у тому, що моделюючи автоматичні діалогові системи з урахуванням когнітивних аспектів міжособистісної комунікації, ми отримуємо можливість наділити машину здатністю ефективно виконувати роль співрозмовника.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Chafe W. L. Cognitive constraints on information flow / R. S. Tomlin (Ed.) // Coherence and grounding in discourse. – Amsterdam: John Benjamins, 1987. – P. 21 – 51.
2. Chafe W. L. Discourse, consciousness, and time: the flow and displacement of conscious experience in speaking and writing / W. L. Chafe. – Chicago: University of Chicago Press, 1994. – 327 p.
3. Chafe W. L. Inferring identifiability and accessibility / T. Fretheim, J. K. Gundel (Eds.) // Reference and referent accessibility. – Amsterdam: John Benjamins, 1996. – P. 37 – 46.
4. Dooley R. A. Analyzing discourse: a manual of basic concepts / R. A. Dooley, S. H. Levinsohn. – Dallas: SIL International, 2001. – 83 p.
5. Dooley R. A. Explorations in discourse topicality / R. A. Dooley. – Dallas: SIL International, 2007. – 166 p.
6. Lambrecht K. Information structure and sentence form: Topic, focus, and the mental representation of discourse referents / K. Lambrecht. – Cambridge: Cambridge University Press, 1994. – 388 p.
7. Lambrecht K. Presentational cleft constructions in spoken French / J. Haiman, S. A. Thompson (Eds.) // Clause Combining in Grammar and Discourse. Typological Studies in Language Series. – Amsterdam: John Benjamins Publishing, 1988. – V. 18. – P. 135 – 180.
8. Langacker R. W. Grammar and Conceptualization / R. W. Langacker. – Berlin: Mouton de Gruyter, 1999. – 427 p.
9. Reichman R. Plain speaking: A theory and grammar of spontaneous discourse / R. Reichman. – PhD thesis. – Dept. Comput. Sci., Harvard Univ., 1981. – 181 p.
10. Rollinger C.-R. Probleme des (Text-)verstehens. Ansätze zur Künstlichen Intelligenz / C.-R. Rollinger. – Tübingen: Niemeyer, 1984. – 290 S.
11. van Dijk T. A. Discourse analysis and computer analysis. A few notes for discussion / T. A. van Dijk // Corpus linguistics and beyond. – Amsterdam: Rodopi, 1987. – P. 269 – 283.
12. van Dijk T. A. Strategies of discourse comprehension / T. A. van Dijk, W. Kintsch. – New York: Academic Press, 1983. – 389 p.
13. Griffith University Website. Information on Natural Semantic Metalanguage. – [Electronic resource] – Mode of access: <http://www.griffith.edu.au/humanities-languages/school-languages-linguistics/research/natural-semantic-metalanguage-homepage>
14. Wikipedia website. – [Electronic resource] – Mode of access: <http://www.wikipedia.org/>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Бегаль Олена – аспірант кафедри прикладної лінгвістики Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Наукові інтереси: комунікативно-прагматичні аспекти діалогічного спілкування, когнітивні аспекти комунікативної взаємодії, когнітивне моделювання автоматичних діалогових систем.

УДК 811.111 : 81'42/.373.612.2

МОДЕЛЮВАННЯ ОБРАЗІВ ТЕПЕРІШНЬОГО І МАЙБУТНЬОГО ЗАСОБАМИ МОРБІАЛЬНОЇ МЕТАФОРИ В АМЕРИКАНСЬКОМУ ПЕРЕДВИБОРЧОМУ ДИСКУРСІ

Ольга БІЛИК (Івано-Франківськ, Україна)

Стаття присвячена дослідженню актуалізації образів часу засобами морбіальної метафори. Описано основні фрейми, які конструюють морбіальну метафору в американському передвиборчому дискурсі. Проаналізовано особливості метафоричного моделювання образів теперішнього і майбутнього.

Ключові слова: морбіальна метафора, когнітивне моделювання, фрейм, передвиборчий дискурс, образ теперішнього, образ майбутнього, опозитивні конструкції.

The article deals with the studying of the time images realization by means of the morbial metaphor. The main frames that constitute the morbial metaphor in the American election discourse are described. The peculiarities of metaphorical modeling the images of the present and the future are analysed.

Key words: morbial metaphor, cognitive modeling, frame, election discourse, the image of the present, the image of the future, oppositional constructions.

Одними з основних напрямів дискусій під час виборів є переосмислення минулого, критична оцінка теперішнього, плани та перспективи на майбутнє. Когнітивний процес створення моделі суспільно-політичної ситуації в минулому, теперішньому і майбутньому часто характеризується використанням у політичній комунікації різних метафор. Для відображення часових аспектів буття метафори необхідні так само, як і для відображення емоцій чи думок [8, 226]. Тому образи минулого, теперішнього і майбутнього часто актуалізуються засобами когнітивної метафори.

Лінгвістичні дослідження показали, що метафора є когнітивною моделлю [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7], яка бере участь у створенні, прогнозуванні, описі світу. Когнітивне розуміння природи метафори, суть якої полягає в “розумінні і переживанні сутності одного виду термінами сутності іншого виду”, сформульоване у роботі Дж. Лакоффа і М. Джонсона “Метафори, якими ми живемо” [4, 27]. Автори теорії концептуальної метафори наголошують, що метафора є когнітивною операцією, яка використовується для осмислення абстрактних понять за допомогою конкретних понять, які мають перцептивну основу [4; 7]. Концептуальна метафора, таким чином, є когнітивним процесом зіставлення двох різнорідних царин знання, що мають певні спільні риси. Метафори не тільки відображають навколишню дійсність, але і впливають на наше сприйняття реальності, структурують погляди на світ.

Метафора має відбиток культури, історії, традицій і досвіду того суспільства, в просторі якого вона знаходиться. Дослідження метафори в передвиборчому дискурсі зумовлює розгляд метафори в тісному зв'язку з умовами виникнення і функціонування, з урахуванням авторських інтенцій, прагматичних характеристик і суспільно-політичної ситуації [5, 69].

У сучасних політичних текстах часто використовують морбальні метафоричні моделі [5, 106] як спосіб відображення проблеми суспільно-політичного життя термінами хвороби, а прагнення їх вирішення подається як способи лікування, яке забезпечується медичним персоналом з використанням різноманітних методів і засобів.

Дослідження американського передвиборчого дискурсу показало, що сфера “хвороба” займає важливе місце серед сфер-джерел метафоричної експансії при моделюванні образів часу. Саме тому доцільним видається проаналізувати моделювання образів теперішнього і майбутнього засобами морбальної метафори, що є **метою** нашої розвідки. Досягнення мети передбачає виконання таких **завдань**: проаналізувати використання морбальної метафори в реалізації образів теперішнього і майбутнього; виділити й описати основні фрейми, які конструюють морбальну метафору в передвиборчому дискурсі; порівняти особливості метафоричного моделювання образів теперішнього і майбутнього в американському передвиборчому дискурсі.

Метафоричну реалізацію образу теперішнього можна представити у вигляді моделі **КРАЇНА В ТЕПЕРІШНЬОМУ – ЦЕ ХВОРИЙ ОРГАНІЗМ**.

В межах цієї моделі виділяються такі фрейми:

- “Симптоми і діагноз” (“Symptoms and Diagnosis”): *symptom, disease, plague, addiction to oil, wounds of war*;
- “Способи лікування, інструменти і ліки” (“Methods of Treatment, Drugs”): *to take a scalpel, use a scalpel, get out a scalpel, to stop the bleeding, to heal the wounds of war, drug*;
- “Стан пацієнта” (“Patient’s Condition”): *destructive policies, to cripple business growth, to hurt, harm to the entire economy, bleeding, jobless recovery, to suffer*.

Під час виборів медичні терміни використовуються для переосмислення стану суспільства, економіки, внутрішньої та зовнішньої політики. Усе, що пов'язане із хворобами, викликає у свідомості людини занепокоєння і тривогу. Так, сучасний стан країни, зображений як хворий організм, змушує виборців негативно сприймати теперішнє й особливо критично реагувати на процеси, що відбуваються у суспільстві:

Today too many around the world are excluded from the benefits of globalization. Disconnected from the prosperity that has lifted millions out of poverty, too many societies are plagued by violence, disease, and scarcity (Маккейн, 2008).

Часто увага виборців концентрується на безвихідній ситуації, бо окрім того, що хвороба, яка здолала організм держави, має найгірші симптоми (*the worst symptom on this disease*), ліки, які використовуються – неефективні:

And the worst symptom on this disease is what my friend, Tom Coburn, calls earmarking as a gateway drug, because it’s a gateway (Маккейн, 2008).

Про негативний стан справ свідчить і те, що одним із основних способів “лікування” країни є операційне втручання, на що вказують метафоричні вирази із фрейму “Способи лікування, інструменти і ліки”. У своїх виступах кандидати неодноразово вживають *scalpel*, який у сполученні із дієсловами *to take a scalpel, use a scalpel, get out a scalpel*, стає вираженням критичного стану ситуації у країні:

I want to use a scalpel so that people who need help are getting help and those of us, like myself and Senator McCain, who don’t need help, aren’t getting it OK, – what would I cut? I would have, first

of all, across-the-board spending freeze, OK? Some people say that's a hatchet. That's a hatchet, and then I would get out a scalpel, OK? (Маккейн, 2008).

Метафоричні вирази, які відображають стан пацієнта, ще більше підсилюють негативний аксіологічний характер висловлювання. Кандидати описують сучасність як аномальне явище: суспільство страждає від неправильної соціальної й економічної політики, а спроби влади щось зробити тільки завдають болю і приносять шкоду країні. Повторення дієслова *hurt* нагнітає ситуацію, робить висловлювання емоційно насиченим і змушує слухача зосередити увагу на основних проблемах, про які говорить автор:

Rising costs hurt those who have insurance by making it more expensive to keep. They hurt those who don't have insurance by making it even harder to obtain. Rising health care costs hurt employers and the self-employed alike. And in the end they threaten serious and lasting harm to the entire American economy;

Now is not the time for these destructive policies that will cripple business growth, destroy jobs and hurt the middle class (Маккейн, 2008).

Навіть “одужання” сучасної країни, яке має позитивне аксіологічне навантаження, в умовах передвиборчої боротьби описується негативно:

It is a jobless recovery. If it's a recovery at all. It really doesn't look like a recovery. You're – you're not seeing the kind of job growth that keeps up with population growth. You're not seeing any wage growth. So it's – it's not at all what a recovery's supposed to look like (Ромні, 2012).

В одній ситуації автор вживає іменник *recovery* чотири рази, але кожного разу контекстуально отримуємо негативне значення і реалізацію образу негативного теперішнього. Таке використання метафори відбувається в межах стратегії дискредитації опонента, де автор критикує іншого кандидата за невдачу політику.

Отже, морбальна метафорика, яка використовується при актуалізації образу теперішнього, має високий негативний аксіологічний потенціал і застосовується як ефективний спосіб створення образу **негативного теперішнього**. Використовуючи метафору **КРАЇНА В ТЕПЕРІШНЬОМУ – ЦЕ ХВОРИЙ ОРГАНІЗМ**, учасники виборчого процесу змальовують критичний стан справ, акцентують увагу виборців на неправильності ситуації і безвихідному становищі.

Морбальна метафора, яка бере участь в актуалізації образу майбутнього, неодмінно пов'язана з метафоричним моделюванням образу теперішнього. Часто використовується опозиційна конструкція **погане теперішнє – гарне майбутнє**, в якій сучасність змальовується переважно як хворий організм, а майбутнє бачиться як одужання цього організму:

When I'm president, I'm going to make real changes that lead to a real recovery, so that the next four years are better than the last (Ромні, 2012).

Водночас автор наголошує, що “одужання” держави можливе за умови його перемоги на виборах, тобто спостерігаємо використання стратегії самопрезентації:

If I'm elected, we will have a real recovery with pro-growth policies that will create 12 million new jobs and rising incomes for everyone (Ромні, 2012).

Труднощі, які необхідно подолати для повного “одужання”, теж відображаються морбальною метафорою:

I want to spend \$150 billion over 10 years in solar, wind, biodiesel, plug-in hybrids, conservation, energy efficiency. If we do those things, if we get that right and we create a more efficient health system, as I've proposed, and we fix our school system, those can be the building blocks of long-term competitiveness and we can create jobs for the future. But we're going to have some short-term pain (Обама, 2008).

Негативне значення іменника *pain* дещо послаблюється прикметником *short-term*. Таке поєднання слів настроює слухача на позитивне сприйняття негативних явищ, тобто образ майбутнього в загальному подається у світлих тонах, але втор наголошує, що для досягнення певної мети потрібно перетерпіти деякі труднощі.

Морбальна метафора використовується і для створення образу негативного майбутнього:

It's time for policies that reflect the fundamental truth that we rise or fall as one nation. That's the truth at the heart of your Opportunity Compact – that we cannot have a thriving Wall Street and a struggling Main Street. That when wages are flat, prices are rising, and more and more Americans are mired in debt, our economy as a whole suffers. Our competitiveness as a nation suffers. Our children's future suffers. (Обама, 2008).

Метафора хвороби дає змогу політику підкреслити аномальний стан суспільно-політичної ситуації, яка може вплинути на стан країни в майбутньому, і так змушує виборців задуматися про зміну політичної влади, щоб запобігти такому майбутньому. Таке порівняння використовується в межах опозиційної конструкції **негативне теперішнє – негативне майбутнє**.

Отже, морбальна метафора актуалізує позитивне, і негативне майбутнє. Описані фрейми свідчать про те, що морбальну метафору успішно використовує для актуалізації образів

теперішнього і майбутнього в американському передвиборчому дискурсі. Апелювання до хвороби як сфери-джерела метафоричної експансії здатне скорегувати погляди і дії адресата у потрібному руслі, що відповідає основній меті передвиборчого дискурсу – маніпуляції електоратом для отримання перемоги.

Використання морбальних метафоричних виразів утворює комплексну картину суспільно-політичного життя країни під час виборів, де теперішнє постає як хворий організм, як пацієнт, який страждає і якого потрібно лікувати, а майбутнє бачиться як процес одужання. Морбальна метафора є особливо ефективною в опозиційній конструкції **погане теперішнє – гарне майбутнє**, яка відображає одужання хворого організму, що екстраполюється на суспільно-політичну ситуацію в країні в теперішньому і майбутньому.

У перспективі дослідження логічним видається дослідження актуалізації образів часу засобами інших метафор в американському передвиборчому дискурсі.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Арутюнова Н.Д. Время : модели и метафоры / Н.Д. Арутюнова // Логический анализ языка. Язык и время / Под ред. Н.Д. Арутюновой. – М. : Индрик, 1997. – С. 51-61.
2. Арутюнова Н.Д. Метафора и дискурс / Н.Д. Арутюнова // Теория метафоры. – М. : Прогресс, 1990. – С. 5-32.
3. Жаботинская С.А. Основы теории примарной метафоры / С.А. Жаботинская // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія «Філологія». – 2011. – Т. 14. – № 1. – С. 35-45.
4. Лакофф Дж. Метафоры, которыми мы живем : Пер. с англ. / Дж. Лакофф, Дж. Марк. – М. : Едиториал УРСС, 2004. – 256 с.
5. Чудинов А.П. Метафорическая мозаика в современной политической коммуникации : Монография / А.П. Чудинов. – Урал. гос. пед. ун-т. – Екатеринбург, 2003. – 248 с.
6. Grady J. Foundations of meaning : Primary metaphor and primary senses / J. Grady. – University of California, Berkeley, 1997. – 180 p.
7. Kövecses Z. Metaphor : a practical introduction / Z. Kövecses. – Oxford University Press, 2002. – 285 p.
8. Radden G. The Metaphor TIME AS SPACE across Languages / G. Radden // Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht [Online], 2003. – 8(2/3). – P. 226-239.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Ольга Білик – аспірант, асистент кафедри англійської філології факультету іноземних мов Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Наукові інтереси: когнітивна лінгвістика, передвиборчий дискурс, категорія темпоральності.

УДК 811. 112. 2` 38

ФОРМИ ЗВЕРТАННЯ В ПАРТІЙНО-ПОЛІТИЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ (НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ)

Наталія ВЕЛИЧКО (Київ, Україна)

У статті розкриваються особливості звертань, уживаних у партійно-політичному контексті, аналізуються форми звертань, що використовуються партійними лідерами, взяті з творів сучасних авторів та промов політичних діячів, наведено приклади застарілих звертань, що вийшли з ужитку, до того ж розглядаються не тільки офіційні форми звертання, а й такі, що мають стилістично маркований характер.

Ключові слова: партійно-політичне середовище, застарілі, формальні, іронічні форми звертань.

In the article address peculiarities in political sphere are determined, forms of address that are used by political leaders are analyzed, the examples are taken from modern authors' fiction and speeches of political leaders, samples of old forms of address are given, besides, official forms of address and forms that have stylistically marked character are cited as well.

Key words: party political environment, old, formal, ironic forms of address.

Звертання – це елементи мовного етикету, що показують соціальні відношення, які встановлюються в межах комунікативного акту. Реалізація форм звертань залежить від таких чинників, як соціальний стан учасників мовленнєвого акту, їхній вік, службові та персональні стосунки, ступінь спорідненості, освіта, виховання, характер, смаки тощо.

Форми звертань – своєрідне дзеркало культури нації, структура звертання не може залишатися незмінною, вона відображає її історію, особливості, оскільки змінюється під впливом соціально-економічних, політичних та інших чинників. Засоби звертання відбивають стан розвитку мови, а їхня еволюція віддзеркалює важливі моменти історії нації або держави.

Звертання є показником увічливості, адже воно як лінгвістичний феномен входить до стратегії уникнення конфліктів, соціальної індикації.

Використання тих чи тих форм звертання детермінується низкою чинників, що належать до різних аспектів, зокрема біологічного, соціального, мовного. Різноманіття існуючих форм